

Λι πρώται σχέσεις τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον ἀνέρχονται, ως γνωστὸν, εἰς τὸν ἔβδομον αἰώνα. Καὶ δὴ πολὺ πρὸ τῶν Τούρκων οἱ Ἀραβες, βοηθούμενοι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρορμώμενοι ὑπὸ τῆς πολεμοχαροῦς θρησκείας τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ἐντέταξαν τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων. Ἡρξαντο δ' οὕτως ἀποσπάντες ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἐπαρχίας ἀνηκούσας τέως εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Ἡ ἀλωσίς τῆς Ἱερουσαλήμ τῷ 637 καὶ ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ 641 καθισταντον τοὺς Ἀραβας γείτονας καὶ ἀντιπάλους τοῦ Βυζαντίου. Οι δὲ Βυζαντῖνοι κατώρθωσαν νὰ πολεμήσωσιν αὐτοὺς ἐπὶ μακρὰν περίοδον αἰώνων δλων μετὰ πεισμονῆς ἀνεξιλάστου καὶ δραστηριότητος ἀπαύστου, ἥν ἀνέπτυξαν οἱ αὐτοκράτορες, δυνηθέντες νὰ θριαμβεύσωσι κατ' αὐτῶν πολλάκις παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀσίας καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν καὶ ἀνακτήσωσι τὰς ὑπὸ τῶν Ἀράβων κυριεύθεσσας μεγάλας νήσους Κρήτην καὶ Κύπρον. Οι δ' ἐν τῇ ιστορίᾳ τοῦ πολέμου θαυμαστοὶ ἐκεῖνοι αἰώνες εἶνε ταύτοχρόνως τελεςφόροι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων. Ἐκ τῆς συγχρούσεως ἐκείνης τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου προῆλθεν ἐξ ἑνὸς ἡ γέννησις τῶν ἡρωικῶν ἐκείνων φραγμάτων τῶν Ἑλλήνων, ἀτινα ἡγαγον εἰς τὴν συγχρότησιν τοῦ ἰθνικοῦ Ἑλληνικοῦ ἔπους τῶν μέσων αἰώνων, τοῦ Βασιλείου Διγενοῦς Ἀχρίτα. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ἡ συμπλησίασις ἐκείνη τῶν ὁμοίων ἰθνῶν ἀνέδειξε τοὺς Ἀραβας μαθητὰς τῶν Ἑλλήνων, τῶν πιστῶν τούτων θεματοφυλάκων τῶν θησαυρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλ-

λάδος, καὶ μετέβαλεν αὐτὸν εἰς Θαυμαστὰς καὶ μεταφραστὰς τῶν ἀριστοτεχνημάτων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνος λόγου.

Ἐν δὲ ταῖς ὁμοιούσιαις ταυταις σχέσεσιν Ἑλλήνων καὶ Ἀρά-
βων ἐν τε τοῖς χρόνοις τῶν πολέμων καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις παρο-
δικῆς εἰρήνης πρέπει νόναζητήσωμεν τὴν πρώτην χρῆσιν τῆς
ελληνικῆς ως γλώσσης ἐπισήμου. Αὕτη ἔχρησίμευσεν ως
γλῶσσα διεθνῆς εἰς τὰς σχέσεις τῶν Ἀράβων χαλιφῶν καὶ
ἔμισῶν καὶ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων ἀρχόντων τοῦ Βυ-
ζαντίου. Τὸ αὐτὸ δὲ γεγονός ἐπαναλαμβάνεται ἐν ταῖς σχέσεσι
τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῶν αὐλῶν τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Βουλ-
γαρίας.

Θὰ ἡτο πράγματι τολμηρὸν νὰ θελήσωμεν νὰ ισχυρισθῶ-
μεν, δτι ἡδη πρὸ τῆς χρήσεως τῆς ελληνικῆς παρὰ τοῖς Ἀραψί-
ταὶ διπλωματικὰ ἔγγραφα καὶ αἱ συνθῆκαι μεταξὺ Περσίας καὶ
Βυζαντίου συνετάσσοντο ἀμφοτέρωθεν ἐλληνιστί. Εἶνε ἀληθές,
δτι τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν περιέχει ὑπομνηστικὸν γεγραμμέ-
νον ἐλληνιστὶ ὅπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Σιρόου πρὸς τὸν
Ἡράκλειον¹. Καὶ παρεντίθεται μὲν τὸ κείμενον τοῦτο ἐν τῷ
Πασχαλίῳ Χρονικῷ ως ἵσον, ἡτοι αὐτόχρημα ως ἀντίγρα-
φον τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Ἄλλο
εἶνε δμως δυνατὸν νὰ ἡτο ἀπλῆ ἐπίσημος μετάφρασις τοῦ περ-
σικοῦ πρωτοτύπου. "Οτι δ' ὑπῆρχον ἄλλως ἐν Βυζαντίῳ ἄνδρες
γινώσκοντες τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας εἶνε βεβαιότατον καὶ εὐ-
απόδεικτον. Ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν Συμεὼν τοῦ Μεταφρα-
στοῦ, τοῦ πολυθρυλήτου προδρόμου τῶν Βολλανδιστῶν ἐν
ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Πρὸς συγ-
χρότησιν τοῦ συντάγματος τῶν Βίων ἀγίων τοῦ παραγγελ-
θέντος ὅπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου ὁ Συμεὼν ἐδέησεν, ως
γνωστὸν, νὰ καταρτίσῃ γραφεῖον δλον μεταφραστῶν ἐκ τῆς
λατινικῆς, τῆς γερμανικῆς, τῆς χοπτικῆς, τῆς συριακῆς, τῆς
εβραϊκῆς, τῆς ἀρμενικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς. Αὐτὸς δὲ Κων-

¹ Πασχαλίου Χρονικοῦ ἥκδ. Βόνης Τόμ. Α' σ. 735 - 737.

σταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος παραδίδει εἰς ήμας τὰ ὄνόματα δύο τῶν αὐλικῶν ἐρμηνευτῶν ἐκ τῆς ἀρμενικῆς, τοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ Κρινίτου¹. Ἐπῆρχον δὲ ἐν τῇ αὐλῇ ἐρμηνευταὶ τῶν ξένων γλωσσῶν τασσόμενοι ὑπὸ τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου². Γίνεται δὲ εἰδικὴ μνεία τῶν ἐρμηνευτῶν τῶν παρεχόντων τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν κατὰ τὴν δεξιάσιν τῶν πρέσβεων τῶν βασιλέων τῆς Περσίας³.

'Αλλά' ἡ χρήσις τῆς Ἑλληνικῆς ὡς ἐπισήμου διεθνοῦς γλώσσης, τὴν μετὰ δισταγμοῦ δυνάμειν νὰ παραδεχθῶμεν ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ τῆς Περσίας μετὰ τοῦ Βυζαντίου, εἶναι ηδη λίαν πιθανή ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν Ἀράβων μετὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, δτὶ καὶ ἐν ταύταις δὲν ἔχομεν ὡς πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους σωζόμενα μνημεῖα, δυνάμενα νὰ καταστήσωσιν ἀναμφισβήτητον τὴν ημετέραν εἰκασίαν. 'Αλλά' ὅπωςδήποτε οἱ χαλίφαι καὶ οἱ ἐμίραι, καὶ ἐν ᾧ περιπτώσει δὲν ἔστελλον αὐτοὶ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὸ Βυζαντίου, είχον ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν, καθ' ἄ εἰδομεν τοῦτο γινόμενον ἐν Βυζαντίῳ, ἐρμηνευτὰς, ὃν ἡ λειτουργία παρεῖχεν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους τὸ δικαίωμα νὰ μεταχειρίζωνται μόνον τὴν Ἑλληνικὴν γράφοντες πρὸς Ἀραβας. 'Αποδεικνύει δὲ τοῦτο ἡ Ἑλληνιστὶ γεγραμμένη ἐπιστολὴ τῆς ἀπηύθυνεν δὲ Ρωμανὸς Λακαπηνὸς τῷ ἀμηρῷ τῆς Αἴγυπτου⁴.

Καὶ περὶ μὲν τῆς χρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ὡς ἐπισήμου καὶ διεθνοῦς γλώσσης μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἔχομεν ἀπλὰ μόνον τεχμήρια. 'Αλλὰ δικ

¹ Εκευταντίνου Πορφυρογέννητου Πρὸς τὸν Ίδιον οὐάν 'Ρωμανόν (De ad ministrando imperio) Ἰεδ. Βόννης σ. 184,6. 188,2f.

² Τοῦ αὐτοῦ 'Εκθεις τῆς βασιλείου τάξιος' Ἰεδ. Βόννης σ. 404,16. 718,11 Πρόλ. Τοῦς μετὰ Θεοφάνεην (Theophanes continuatus) Ἰεδ. Βόννης σ. 38,24, παρ' οἷς γίνεται μνεία Μαρουῆλ τοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐρμηνέως.

³ Αὐτόδιτ. σ. 404,14 x. 1.

⁴ Ἐξειδόθη ὥστε Ἰωάννου Σακκελλάρου ἣν τῷ Δελτίῳ τῆς 'Ιστορικῆς καὶ ἴση λογικῆς ἰταιρείας Τόρ. Β' σ. 406 x. 1.

τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἔχομεν τρανὰς ἀποδεῖξεις. Ἡ χρῆσις αὕτη μάλιστα προσβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον, ώς τε δὲν περιορίζεται μόνον μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ βλέπομεν τοὺς Μωαμεθανοὺς μεταχειριζομένους τὴν ἑλληνικὴν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Λατίνους κυριάρχους ἑλληνικῶν χωρῶν.

Καὶ δὴ ἀπόκειται ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ κῶδιξ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰώνος ἔχων μεγίστην σημασίαν ώς πρὸς τὸ ἀπα-367, δεῖτις ἐν τοῖς καιρίοις μόνον διὰ βραχέων περιγράφεται ἐν σχολοῦν ἡμᾶς ἐνταῦθα ζήτημα. Ὁ πολυμιγὴς οὗτος βούβον-χίνος κῶδιξ, ὁ Παλατίνος 367, περιέχει μεταξὺ πολλῆς ἄλλης ὅλης ἐν διαφόροις αὐτοῦ φύλλοις καὶ ἐπιστολάριον γεγραμμένον ἐν Κύπρῳ, ἐνῷ εὑρίσκομεν ἀντίγραφα διαφόρων ἐπιστολῶν καὶ ἔγγραφων¹. Καὶ καθ' ὅλου μὲν μεταξὺ τῶν τοιούτων ἐπιστολαρίων εὑρίσκονται ἴκανά, ἀτιναὶ θά τὸ δύναντο νὰ ἔχωσι πολλὴν σπουδαιότητα, ἀν ώνομάζοντο ἐν αὐτοῖς οἱ ἄνδρες οἱ γράψαντες τὰς ἐπιστολὰς καὶ εἰς οὓς αὗται ἀπευθύνονται. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀποβάλλουσι πᾶσαν σχεδὸν ιστορικὴν ἀξίαν ἐνεκα τῆς παραλείψεως τῶν κυρίων δνομάτων, προερχομένης ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς ἡθέλησαν νάπαλειψώσι πάντα χαρακτῆρα προςωπικὸν καὶ περιορίσωσι τὴν συλλογὴν εἰς ἀπλούν εὑρετήριον ἐπιστολικῶν τύπων. Ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ὁ βιβλιογράφος τοῦ Παλατίνου κώδικος καλῶς ποιήσας διετήρησεν ώς τὸ πλείστον τὰ κύρια δνόματα διὰ τοῦτο δὲ τὸν λόγον τὸ ἐπιστολάριον αὐτοῦ ἔχει δλως ίδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν ιστορίαν τῆς Κύπρου κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ δεκάτου τρίτου αιώνος, καθ' ὃν χρόνον ἦρχε τῆς νήσου ὁ γαλλικὸς οἶκος τῶν Λουσινιανῶν.

Καὶ δὴ εὑρίσκομεν ἐν τῷ κώδικι τρεῖς ἐπιστολὰς τοῦ δευτέρου ἐκ τῆς δυναστείας ταύτης βασιλέως τῆς Κύπρου Ούγω-

¹ H. Stevenson Codices manuscripti Palatini graeci bibliotheca e Va-
llicanae. En 'Ρώμῃ. 1885 σ. 229-235.

νος Α' Λουσινιανού, ἀπευθυνούμενας εἰς Καικαούσην Ἀζανήν τὸν σουλτᾶνον τοῦ Ἰχονίου. Ο σουλτᾶνος δὲ οὗτος τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀρχόντων Σελδσουκιδῶν, οὐ τὸ ὄνομα εὑρίσκομεν ἐνταῦθα τὸ πρώτον ἐλληνιστὶ, εἶνε δὲ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν νεωτέρων δυτικῶν συγγραφέων γραφόμενος Κεὶ Κά'us Azeddin, ὁ υἱὸς τοῦ Κεὶ Chosrau (Καρχοσρόου), σουλτανεύσας ἐν Ἰχονίῳ ἀπὸ τοῦ 1211 μέχρι τοῦ 1219. Τρίτη δέ τις ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται ἡπέδη τοῦ αὐτοῦ Οδγωνος Λουσινιανοῦ εἰς τὸν ἀμηρᾶν τῆς πόλεως Ἰχονίου καὶ μέγαν σαχνᾶν, ἥτοι βασιλικὸν, τῆς ἐπαρχίας Λυκαονίας, τὸν πρωτοσύμβουλον τοῦ εἰρημένου σουλτᾶνου. Πλὴν δὲ τῶν τριῶν τούτων ἐπιστολῶν ἔχομεν καὶ γράμμα τοῦ σουλτάνου αὐτοῦ τούτου ἀποστελλόμενον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου. Ἀπαντᾷ δὲ ταῦτα τὰ γράμματα, πιστὰ βεβαίως ἀντίγραφα τῶν πρωτοτύπων, εἶναι γεγραμμένα ἐν καθαρευούσῃ ἐλληνικῇ, εἰς ἣν εἶναι ἀναμεμιγμένοι τύποι καὶ λέξεις ἐκ τοῦ ιδιώματος τοῦ προσεγγίζοντος ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν παρὰ τοῖς Ἐλλησι τῶν τότε χρόνων καθωμιλημένην, γλῶσσαν ἀναλυτικήν, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν τὴν χρῆσιν τοῦ νά. καὶ τοῦ ἀς, οὐχὶ δὲ ἀκόμη καὶ τοῦ θά. Λαμβανομένης δ' ὑπ' ὅψιν τῆς κατ' ἐπικράτησιν διασώτεως ποιητικῶν μόνον κειμένων τῆς δημώδους μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων, τὰ μνημεῖα ταῦτα ἔχουσιν ἔξαίρετον γλωσσικὴν σπουδαιότητα.

Ἀνάλογος δὲ εἶναι καὶ ἡ ιστορικὴ αὐτῶν ἀξία. Καὶ δὴ ἐν τοῖς κειμένοις τούτοις ἔχομεν συνθῆκας εἰρήνης καὶ φιλίας μεταξὺ τοῦ γαλλικοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου καὶ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰχονίου, ἀνερχομένας εἰς τὰ ἔτη 1214 μέχρι 1216. Αἱ συνθῆκαι δ' αὗται, ὅμολογηθεῖσαι κατόπιν διαπραγματεύσεων, καθ' ἄς τοῦ μὲν βασιλέως τῆς Κύπρου πρέσβυτος ὑπῆρξε τις Γεράσιμος, τοῦ δὲ σουλτάνου τοῦ Ἰχονίου Ἀλέξιος τις, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν δύο χωρῶν.

Κατὰ τὰ ἔτει 1216 ἐμολογούμενα ὑπό τε τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Οδγωνος Α' καὶ τοῦ σουλτάνου ἡ εἰς τὰς χώρας

έκατέρων είςδος καὶ ἔξοδος τῶν πραγματευτῶν καὶ ἄλλων ὑπηκόων γενῆσεται ἀφόβως, παντελευθέρως καὶ ἀναντιρρήτως· θὰ πληρόνωσῃ δὲ αὕτοις μόνον τὸ σύνηθες κομμέρκιον. Ἐν περιπτώσει δὲ θανάτου πραγματευτοῦ τίνος ἢ ἄλλου ὑπηκόου ἐν τινὶ τῶν χωρῶν τῶν ὅπο τὴν ἔξουσίαν τῶν συμβαλλομένων μοναρχῶν, τὰ πράγματα τούτου τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐπιστρέφωνται πρὸς τὴν ἔξουσίαν τοῦ ἡγεμόνος μέχρι νεωτέρας ἀποδείξεως περὶ τοῦ ἐγαντίου. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν πλοῖα πειρατικὰ, προσορμίζομενα εἰς τινὰ τῶν αἰγιαλῶν τῆς ἑτέρας τῶν ἀρχῶν, ἥθελον προξενῆσαι ζημίαν εἰς τινὰ χώραν διά τε γῆς ἢ καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ ἔπειτα οἱ ἐπιβαίνοντες αὐτῶν ἥθελον ἐπιστρέψει εἰς τινὰ χώραν καὶ διακράτησιν τῶν συμβαλλομένων καὶ ἥθελον γείγει δεκτοὶ ὑπὸ τῶν ὑπηκόων αὐτῶν, οἱ τοιοῦτοι καὶ τὰ καθευρεθέντα πράγματα ὥφειλον γὰρ ἐπιστρέφωνται εἰς τὴν χώραν ἐξ ἡς ἀνῆκον. Τρίτος δέ τις δρός ἀναφέρεται εἰς τὴν περιπτώσιν ναυαγίου πλοίου τινός, δτε οἱ ναυαγοὶ ὥφειλον ἐπ' ἵσης γὰρ ἐπιστρέφωνται μετὰ τῶν καθευρεθέντων πραγμάτων εἰς τὴν χώραν τοῦ οἰκείου ἡγεμόνος.

'Ιδού δὲ τὰ πέντε γράμματα τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Οδγωνος Λουσινιανοῦ καὶ τοῦ Καιχαούση Ἀζαντήν περὶ ὧν ὁ λόγος δινωτέρω'

A'

('Ιανουάριος 1214) *

Οὐγκος προνοίᾳ θεοῦ ῥήξ τῆς περιωνύμου νήσου Κύπρου τῷ ὑψῷ λοτάτῳ χραταίῳ καὶ εύτυχεῖ μεγαλογενεῖ μεγάλῳ σουλτάνῳ τροπαιούχῳ καὶ νικητῇ πάσης τῆς κατὰ τῶν Τούρκων χώρας γῆς τε καὶ θαλάσσης χαίρειν.

* Παλατίνου κώδικος 367 φ. 107ε-108α.

1. οὐγκος ρήξ 2. εύτυχη μεγαλογενή 3. τούρκων τε

Τγιαίνειν καὶ χαιρεῖν καὶ εὐοδοῖσθαι τὴν μεγάλην σουλτανικὴν ἔξουσίαν σου ἐπὶ πᾶσιν εἰς θεὸν ἐλπίζω. Καὶ ἡμεῖς θεοῦ τῇ βοηθείᾳ καὶ χάριτι ὑγιῶς ἔχομεν καὶ καλῶς. Τὸ γράμμα τῆς σῆς ἔξουσίας δεξάμενος μετὰ τοῦ πιστοτάτου αὐτῆς ἀνθρώπου τοῦ οὐδὲ ἀνέγνων αὐτὸ⁵ καὶ ἐπέγνων τὰ περ' αὐτῆς ὄρισμά ταῦτα. Καὶ οὗτοι κατὰ τὸν ὄρισμὸν καὶ τὸ θέλημα τῆς σουλτανικῆς ἔξουσίας σου ἐποιήσαμεν. Ἐγένετο δὲ καὶ ἡ μεταξὺ ἡμῶν ἀγάπη διὰ βεβαίωσεως ὅρκων γρόνους ἐξ καθὼς ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος ἀνθρώπου τῆς ἔξουσίας σου μαθεῖν ἔχει πλατύτερον καὶ ἀπὸ τῶν ὅρκωμοτικῶν χρυσοῦσύλλων καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἃς γένηται ὄριψός τῆς σουλτανικῆς ἔξουσίας σου εἰς πᾶσαν χώραν αὐτῆς καὶ ἃς ἔργωνται οἱ πραγματευταὶ καὶ τὰ πλευστικὰ πάντα εἰς τὴν ἐμὴν χώραν ἀκαλύτως καὶ ἀνενδοιάστως μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ ἀπλότητος, ὥσπερ καὶ τὰ ἡμέτερα πάλιν εἰς τὰς χώρας τῆς ἔξουσίας σου, μὴ παρά τενος ἐμποδιζόμενοι ἢ τὸ σύνολον κωλυόμενοι καὶ ἃς εἰσέρχων¹⁰ ταῖς καὶ ἐξέρχονται καθ' ἐκάστην, καὶ τὴν δοκοῦσαν ἐκάστοτε πραγματείαν ἐκτελείτω καὶ ἀλλην πᾶσαν ἢν χρήζει δουλείαν, ἵνα καὶ ὁ θεὸς παρὰ πάντων δοξαζηταί καὶ ἡμεῖς τὴν καθαρὰν μέσον ἡμῶν ἀγάπην καὶ εἰρήνην ἀπτωτον φυλάττωμεν καὶ οἱ πτωχοὶ τὴν οἰκείαν τροφὴν καὶ χρείαν ἔχαστος πορίζηται. Εἴ τι δὲ καὶ αὐθὶς ἔχει θέλημα¹⁵ ἡ σουλτανικὴ ἔξουσία σου γράψειν πρὸς ἡμᾶς καὶ ὄριζειν, διὰ τε γραφῶν καὶ ἀποκρισιαρίων αὐτῆς ὄριζέτω· ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἀπὸ τῆς ἡμέτερας χώρας ἔχει τὴν χρῆσιν ἢ ἔξουσία σου, ἃς μανθάνωμεν. Ἐτοίμως γάρ ἔχομεν ποιεῖν τὸ θελητὸν τῆς σουλτανικῆς ἔξουσίας σου. Μηνὶ Ἰαννουαρίῳ ἴνδικτιῶνος θεος [ἔτους, σψκβ'].

1. Γραπτὸν ἀρα εὐοδοῦσθαι ἡ ἐγράφη ἀρχῆθιν εὐοδοῖσθαι; 5. γράμμα
8

4. ο (= ὁδεῖν). Ἐνταῦθα δὲ βιβλιογράφος ἀντικατέστησε διὰ τοῦ συνήθους τούτου ἐν τοῖς ἐπιστολαρίοις τόπου τὸ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ρήτως μνημονεύμενον δνομα.

7. ὅρκων 9. (καὶ κατωτέρω) ἀς 10-11. ἔρχονται 12. ἀνενδιάστως
ἀπλότητος 14. εἰσέρχονται 15. ἐξέρχονται 16. χρίζει

18. φυλάττομεν 19. πορίζηται δὲ τοῦ τὸ πρώτου γραφέντος πορίζηται.

22-23. ἐτοίμως 24. Τὸ ἔτος συνεπλήρωσα λεῖπον ἐν τῷ καθίκι ἐκ τῆς ἴνδικτιῶνος· μάνη δὲ β' ἴνδικτιῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐγιωνος Α' Λουσιανοῦ (1205-1218) εἶνε ἡ συμπίπτουσα πρὸς τὸ ἔτος 1214.

B' (1214;)*

‘Ρηγικὸν πρὸς ἀμηρᾶν.

Μεγαλοθεότατε, μεγαλούπεροχε μέγα ἀμηρᾶ τῶν ἀμηράδων,
μέγα προκαθήμενε πόλεως Ἰκονίου καὶ μέγα ταχνᾶ πάσος τῆς Λυ-
καονῶν ἐπαρχίας καὶ πρωτοσύμβουλε τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς, ἐμοὶ
δὲ ἡγαπημένε φίλε, κύριε οὗ, ἡ ρηγικὴ ἔξουσία μου χαιρετίζει σε καὶ 5
δηλοῖ τὴν σὴν ἐνδοξότητα, ὅτι ὁ παρὼν πιστότατος καβαλλάριος τῆς
ρηγικῆς ἔξουσίας μου καὶ κατὰ πάντα οἰκεῖος αὐτῆς ἐστάλη πρὸς τὸν
μέγαν σουλτάνον ἀποκρισιάριος παρ' ἐμοῦ, καὶ ἀξιοὶ σοι ἡ ρηγικὴ
ἔξουσία μου ώς ἂν ὑποδέξαι σε τοῦτον ἐν πάσῃ τιμῇ, καὶ πάντα δσα
παρὰ ποῦ χρειασθῇ οἰκονομήσῃς αὐτὸν καὶ δώσῃς καὶ ἀνθρώπους μετ' 10
αὐτοῦ εἰς τὸ διασῶσαι αὐτὸν ἀφόβως πρὸς τὸν μέγαν σουλτάνον, ἵνα
καὶ αὐτὸς περὶ τούτου σύχαριστήσῃ σοι καὶ ἡμεῖς πολλὰ σοι ἐπαινέ-
σωμεν. Μετὰ δὲ τὸ ἀπαρτίσαι πᾶσαν δουλείαν αὐτοῦ πάλιν ὑποστρέ-
ψει μετὰ τῶν ἀνθρώπων σου τῇ συνεργίᾳ καὶ οἰκονομίᾳ σου. Καὶ ὅταν
φθάσῃ πρὸς σὲ ἐν τῷ ὑποστρέψειν αὐτὸν, πάλιν οἰκονόμησε αὐτὸν καὶ 15
ἐφοδίασσον ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τούτου γενομένου ἔξεις εὐχαριστίαν
μεγάλην ἔξ ἡμῶν. Καὶ εἴ τι ἐκ τῆς ἡμετέρας χώρας χρήζει ἡ ἐνδο-
ξότης σου, γράφε πρὸς ἡμᾶς μετὰ θάρρους. Οἱ δὲ πραγματευταὶ ἀκω-
λύτως καὶ ἀφόβως εἰς τὴν ἐμὴν χώραν ἀς ἔρχωνται μετὰ πάσος ἀφο-
βίας, ἐπεὶ καθαρὰ ἀγάπη μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ μεγάλου σουλτάνου 20
ἴγενετο, δωκερ καὶ οἱ τῆς χώρας ἡμῶν πάλιν πρὸς τὴν χώραν τὴν
ἐστέραν. ‘Ἐρρωσο’ μηνί . . .

* Παλατίνου χώδικες 367 φ. 109α.β.

1. ρηγικὸν ἀμηρᾶν 2. μεγαλούπεροχε αμηρᾶ 3. σαχνᾶ
κατὰ τὸν κ. Καρολίδην • εἶναι κάντως σαχανέ = βασιλικός ἐκ τοῦ σᾶχ = βασιλεὺς,
σαχάν σᾶχ = βασιλεὺς βασιλέων. Τὸν τύπον σαχνὰ ἀποδίδω εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ
γράφαντος. Σαχανέ (σαχ-ανέ) = βασιλικός ε. 5. ρηγικὴ 6. παρῶν ἐκ τοῦ
παρῶν 7. ρηγικῆς 8 (καὶ 11). σουλτάνον 8. ἐμοὶ ρηγικὴ
10. δόσος 11. ινδ 13. ἀπαρτίσαι 14. Ἐν τῇ ḡ σύνερ-
γίᾳ τὸ γῆ ιώτα 19. ἀς ἔρχονται 20. ἐπει' 22. Τὸ ἐστέρον τε-
πλασμένον ἐκ τοῦ (ἐ)σὺ κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἡμετέραν δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῇ.

Ε' (19 Ιουλίου 1216)*

‘Ορκομωτικὸν ἔγγραφον περὶ ἀγάπης ἀπὸ ρῆγαν εἰς σουλτάνον.

Ἐπεὶ θεοῦ προνοίᾳ χάριτι τε καὶ εὐδοκίᾳ λόγος περὶ ἀγάπης ἐρ-
ρέθη μεταξὺ τῆς ἡμετέρας ρηγικῆς ἔξουσίας καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ ὑψη-
λοτάτου μεγάλου τῆς Ἰκονιέων μεγαλοπόλεως Ἀζαντὴν τοῦ Καικαού-
ση, ήμων δὲ ἀμφοτέρων συναρεσθέντων τὸ δι' ὄρκου καὶ ἔγγραφου ὄρκο-
μωτικοῦ τὴν τοιαύτην ἡμῶν ἐπιστηριχθῆναι ἀγάπην, οἷον ἡ ἡμετέρα
5 ρηγικὴ ἔξουσία τοῦτο πληροῖ. “Οτι ἔγώ ὁ ἐν χριστιανικῇ τῇ πίστει φήξ
τῆς περιωνύμου νήσου Κύπρου Ούγγρος ὁ καὶ υἱὸς τοῦ ἀοιδίμου ἐκεί-
νου ρῆγός Ἐμιρῆ ὁμνύω κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν, ητις ἐστίν ἐννεα-
10 καιδεκάτῃ τοῦ παρόντος Ιουλίου μηνὸς τῆς δ' ἵνδικτιῶνος πρὸς σὲ
τὸν ἐντιμότατον ἀποκρισιάριον τοῦ ὑψηλοτάτου μεγάλου σουλτάνου
Ἰκονίου πόλεως Ἀζαντὴν κύρῳ Ἀλέξιον καὶ διὰ σοῦ πρὸς τὸν ρήθεντα
κύριόν σου καὶ μέγαν σουλτάνον τὸν Ἀζαντὴν καὶ υἱὸν τοῦ μακαρί-
του ἐκείνου μεγάλου σουλτάνου Ἰκονίου πόλεως τοῦ Γιαντὴν, ώς ὅτι
15 μὰ τὰ ἀγία τοῦ θεοῦ Εὐαγγελία καὶ μὰ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν
σταυρὸν καὶ μὰ τὴν πίστιν τοῦ χριστιανικωτάτου γένους, ἵνα ἔγώ
ὁ ἀνωθεν εἰρημένος ρῆγας τῆς νήσου Κύπρου Ούγγρος μετὰ τοῦ δηλω-
θέντος μεγάλου σουλτάνου πόλεως Ἰκονίου τοῦ Ἀζαντὴν ἀγάπην κα-
θαράν καὶ φιλικὴν διάθεσιν, ναὶ μήν γε καὶ μετὰ παντὸς τοῦ μέρους
20 τῆς τούτου ἔξουσίας μέχρι συμπληρώσεως ἐνισιτῶν τριῶν, διατηρών-
ται δὲ παρὰ τῆς ρηγικῆς ἔξουσίας μου καὶ παρὰ παντὸς τοῦ μέρους
αὐτῆς οἱ ἀπὸ τῆς ἔξουσίας τοῦ αὐτοῦ μεγάλου σουλτάνου καὶ τῶν
χωρῶν αὐτοῦ ἐμπορευόμενοι πραγματευταὶ κατὰ θάλατταν καὶ ξη-
ράν ἀζήμιοι καὶ ἀνεπηρέαστοι ἴρχομενοι καὶ ἀνθυποστρέφοντες μετὰ
25 ἀδείας πάσης, μὴ παρά τίνος τῶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἔξουσίαν καὶ

* Παλατίνου κώδικος 367 φ. 108-109ε.

1. ρῆγαν (καὶ 13). σουλτάνον 2. τὲ εὐδοκεῖα 3. δῆ
6. ἐπιστηριχθεῖναι ἡ λέξις 7. ρηγικῆ πίστη ρῆξ
8. ούγκος. Ἐν στ. 17 ούγγρος 9. ἐμιρῆ ἀοιδίμου ὁμνύω εἴτις
ἐννακαιδεκάτη 11. ἐντιμότατον 12. κύρῳ 17. ρῆγας
ούγγρος. Ἡδὲ στ. 8 ούγκος 20. συμπληρώσεως 21 ρηγικῆς
24. ἀνέπειρέαστοι ἀνθ-ὑποστρέφοντες 25. ἀδίας

διακράτησιν διεποζόμενου λαοῦ εμποδιζόμενοι ἡ ἐπηρεαζόμενοι εἰ μὴ καὶ μόνον διδόναι τοὺς τοιούτους τὸ κατὰ συνήθειαν ἀνήκον αὐτοῖς κομμέριον καὶ μηδὲν πλέον. Εἰ δὲ τύχοιεν κατὰ θίλατταν καράβιον φέρον ἀνθρώπους πράγματευτας ἥ καὶ ἄλλοιοις ἀπὸ τῶν χώρων δυτῶν καὶ τῆς ἐπικρατείας τοῦ αὐτοῦ μεγάλου σουλτάνου τοῦ Ἀζαντίνος κουρσευθῆναι πάρα τινῶν κουρσαρίων, καταντήσωσιν δὲ εἴ; τινα τόπον ἥ κατεστον ἥ χώραν καὶ αἰγιαλόν, οὓσων ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ῥηχαργήκην ἔξουσίαν, καὶ δυνηθῶσιν οἱ ταύτην ἐντυχόντες κατὰ τόπον ὑπὸ χείραν αὐτοῖς κατασχεῖν ἥ διεκδικῆσαι τοὺς κουρσευθέντας, νὰ ἀντιστρέφωνται καὶ οἱ ἀνθρώποι [καὶ] τὰ παρευρεθέντα πράγματα πρὸς τὸ μέρος τοῦ αὐτοῦ ὑψηλοτάτου μεγάλου σουλτάνου. Εἰ δέ γε κατὰ θίλατταν φύάσει ὡς ἀπὸ κλύδωνος κινδυνεύσαι καράβιον καὶ θλασθῆ ἐν τοις αἰγιαλῷ ἥ χώρᾳ διαφέροντα τῇ ῥηγικῇ ἔξουσίᾳ μου, ἵνα διατηρῶνται οἱ περισσωθέντες ἀνθρώποι ἔξ αὐτῶν καὶ τὰ πράγματα ἀτικατευρεθῶσιν καὶ ἀντιστρέφωνται, μὴ εἰκομιζόμενα κατ' ἀρπαγὴν κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀδικον συνήθειαν. Πρὸς τούτοις δὲ ἵνα διατηρῷ τὴν ὑπὸ τὴν σουλτανικὴν ἐπικράτειαν οὓσαν ἀπασαν χώραν ἀβλαβῆ καὶ πάσης ἐπιβουλῆς ἀνωτέραν, καὶ οὐ μελετήσω τὴν οἰκουμένην ἥ βλάβην ἐπ' αὐτῶν λαθραίως ἥ φανερώς.

Τούτων γοῦν παρὰ τῆς ἡμετέρας ῥηγικῆς ἔξουσίας συμπεφωνηθέντων καὶ ἐνόρκως πρὸς τὸν πολλάκις δηλωθέντα ὑψηλότατον σουλτάνον Ἰκονιουπόλεως τὸν Ἀζαντίνον ἐκτεθίντων, ὅφειλα φυλάττειν ταῦτα ἀκίρατα καὶ ἀπαράθρωστα, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ σουλτάνος φυλάττειν ὅφειλει ὁμοίως πρὸς τὴν ἡμετέραν ῥηγικὴν ἔξουσίαν καὶ πρὸς ἀπαν τὸ μέρος αὐτῆς ἵντος τε καὶ μέχρι συμπληρώσεως τῶν τῆς

1. διάκρατησιν ἐπειρεαζόμενοι 2. τοῖς τοιούτοις ἀνετίκον 3. κομέρκιον 4. μηδὲν τύχοιεν 5. φέρων εἰ 6. κουρ-

σευθεῖναι εἰς καν⁵⁹ 7-8. ὄηγάρχικὴν 8. ἐντυχῶντες

9. χείραν διεκδικῆσαι 9-10. ἀντιστρέφονται 10. καὶ λαίπει

παρεύθεντα 12. θλασθεῖ 13. αἰγιαλῷ διαφέρον⁶⁰ ῥηγικῆ

15. κατευρεθῶσιν δὲν εἴναι ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ εἰς καθευρεθῶσιν. "Ιδε καὶ κατωτέρω σ. 52,4 καὶ 10. Πρόβλ. ἵνταῦθα κατωτέρω στ. 15 τὸ κατ' ἀρπαγὴν

19. λαθρέως 20. ρηγικῆς σύνπεφωνηθέντων 21. ἐνόρκως

σουλτάνον 23. ἀκαίρεα σουλτ⁷ 25. ἐντός τὲ συνπληρώσεως

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΑΝ ΤΟΜ. Ε'.

τρύπας τριῶν ἐνισθτῶν ἀπαράθρωστα καὶ ἀπαρεγχείρητα μετὰ παντὸς τοῦ μέρους αὐτοῦ. Αναφέσει δὲ καὶ τοῦτο ἡ ἔξουσία μου, ώς εἴ περ ὄψεποτε, εἶπερ δειθῶσιν βοηθείας τινὸς καὶ συγκροτήσεως ὁ τε ἥπερ Ἀρμενίας καὶ ὁ πρίγκηψ Ἀντιοχείας, μέλλωσιν ἔχειν οὗτοι τὴν 5 βοηθείαν μου κατὰ τὸ ἀπαραιτητόν, ώςαύτως καὶ ἔτερός τις τῶν Χριστιανῶν.

Πρὸς γοῦν βίβαίωσιν καὶ τὸ παρὸν ἔξετέθη ὄρκομωτικὸν ἔγγραφον, γεγενημένον κατὰ μῆναν καὶ ἴνδικτιῶνα τῆς προγεγραμμένης τοῦ „σψχδ” ἔτους, ἀνωθεν μὲν ἐγχαραχθεῖς ὁ τίμιος καὶ ζωοποιὸς σταυ- 10 ρὸς, κατωθεν δὲ σφραγισθεῖς διὰ χρίνης ἡμετέρας σφραγίδος διὰ τὸ χυτόπιστον.

Δ'.

(“Ἄνευ χρονολογίας”*)

‘Απὸ ῥῆγαν εἰς σουλτάνον.

Οὐγγος προνοίᾳ καὶ εὐδοκίᾳ θεοῦ ἥπερ τῆς περιωνύμου καὶ θεοφρου-
ρήτου νήσου Κύπρου τῷ ὑψηλοτάτῳ, κραταιοτάτῳ, εύτυχεστάτῳ,
15 μεγαλογενεῖ, μεγάλῳ σουλτάνῳ τροπαιούχῳ καὶ νικητῇ πάσος τῆς
ὑπὸ τῶν Τούρκων χώρας γῆς τε καὶ θαλάσσης τῷ Ἀζυντίν. Χαιρε-
τισμὸν μετὰ εἰλικρινούς ἀγάπης καὶ καθαρᾶς διαθέσεως διαμηνύει τῷ
κράτει τῆς σουλτανικῆς ἔξουσίας σου, ἐπειδὶ διὰ τῆς χάριτος καὶ φι-
λανθρωπίας τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀδιαβλή-
20 τού ἀγάπης τοῦ σουλτανικοῦ κράτους σου ὑγιῶς, εὐθύμως καὶ καλῶς
ἔχει ἡ ῥηγικὴ ἔξουσία μου· καὶ ἀναφέρω τῷ ὅψει τοῦ κράτους σου...

1. τρύπας σημαίνει συνθήκης (tregua) ἀπαρενχείρητα	3. συν-		
κροτήσεως	4. ἀρμενίας πρίγκηψ	7. ἔξετέθει	8. μῆναν τοῖς
	9. ἐγχαραχθεῖς	ζωποιὸς	10. σφραγίδος
12. ἀπὸ	13. οὐγκος σουλτάνον	14. κραταιοτάτῳ	16. τῷ
17. εἰλικρινούς (καὶ 19). καθαρᾶς διαμηνύει ἐκ τοῦ τῷ πρῶτον			
γραφέντος διαμηνείει	21. ῥηγικῆς “Εθηκ” ἀποσιωπητικὴ ἐν τέλει ἐπειδή		
προφανῶς ἔχομεν ἐν τῷ κώδικι μόνον τὴν ἀρχὴν τῆς ἱπιστολῆς, λείπει δὲ ἡ αὐγέγεια			
καὶ τὸ τέλος.			

* Παλαιστίνου κώδ. 367 φ. 114^a.

Ε.

(Σεπτέμβριος 1216)*

Ἐπειδὴ οὐδεὶς οὐδὲ ποιῆσαι ἔνορκον ἀγάπην μετὰ τοῦ εὐγενεστάτου ῥηγὸς τῆς νήσου Κύπρου τοῦ σιρ Οὐγγροῦ διὰ τοῦ ἀποκρισιαρίου τούτου Ζχαρία, ναὶ μὴν γε καὶ οὗτος πρὸς τὴν σουλτανικὴν ἔξουσίαν μου τὸν ὅμοιον ὄρκον· ἡμῶν δὲ ἀμφοτέρων συναρτεσθέντων τὸ δι' ὄρκον καὶ ἑγγράφου ὄρκωματικοῦ τὴν τοι-
αύτην ἡμῶν ἐπιστηριχθῆναι ἀγάπην ἐπὶ συμφωνίᾳ καὶ στοιχήματι
τοιαύτῳ τοῦ εἰναι ἀπαντας τοὺς ἀνθρώπους τῆς ῥηγικῆς τούτου ἔξου-
σίας καὶ πάσης τῆς διακρατήσεως αὐτοῦ πραγματευτάς τε καὶ ἀλ-
λοίους, τοῦ εἰςέρχεσθαι καὶ ἔξερχεσθαι αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν διακρά-
τησιν τῆς ἡμετέρας σουλτανικῆς ἔξουσίας ἀφόβως, παντελευθέρως καὶ 10
ἀναντιρρήτως, τοῦ εἶναι αὐτοὺς καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν διατετη-
ρημένα παντός, μόνον ὀφειλωσιν ἐκπληροῖν τὸ κατὰ σύνηθες διδόμε-
νον κομμέρκιον. Ωςαύτως ἐὰν πολλάκις συμβῇ γενέσθαι τι τῶν
ἀπροσδοκήτων καὶ φθάσῃ τελευτῆσαι τις τῶν πραγματευτῶν ἐν τῇ
χώρᾳ τῆς σουλτανικῆς ἡμῶν ἔξουσίας ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ αὐτοῦ ῥη-
γὸς ἢ ἔτερος τις τῶν ἀνθρώπων τῆς ἔξουσίας αὐτοῦ, κανὸς ἀν καὶ
εἰη, νὰ ἀντιστρέψωνται τὰ πράγματα τούτου τοῦ ἀνθρώπου, ἦτοι ἀν
φανῶσιν δι' ὄρκου ἢ ἔτερας ἀποδειξεως μέχρι τῆς ἀληθείας πρὸς τὴν
ἔξουσίαν τοῦ ῥηγὸς, ἐπειδὴ μέλλει καὶ αὐτὸς τὰ ὅμοια ἐκπληροῖν. Έὰν
δὲ πολλάκις συμβῇ ἔξελθεῖναι ξύλα πλευστικὰ, ἥγουν καράβια ἢ 20
κάτεργα καὶ λοιπὰ κουρσαρικὰ ἢ καὶ ἔτερα καὶ φθάσωσιν ποιῆσαι
ζημίαν εἰς τινα χώραν καὶ διακράτησιν τοῦ ὑψηλοτάτου ῥηγὸς διά-

* Παλατίνου κώδικας 367 φ. 163^α-164^α. "Ιδε ἐν τῷ Παρενθέτῳ πίνακι Α' τὸ παν-
ομοιότυπον τοῦ φ. 163^α ἐν ώ̄ ἀραβιστὶ γεγραμμένη ὅτι ἡ λέξις σουλτάν.

1. (καὶ κατωτέρω διεῖ), ἐπειδὴ τοῦτον 2. σὺρ 3. οὐγού 4. ὄρκον 5. ὄρ-
κωματικοῦ ἐπιστηρειχθῆναι στυχήματι 8. τὲ 11. ἀναντηρορήτως
διάτετηρημένα 12. ὀφειλωσιν (καὶ κατωτέρω διεῖ) ἐκπληρεῖν 13. κο-
μέρκιον 14. ἀπροσδοκίτων ἵν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀπροσδοκίτων
τελευτῆσαι 17. ἀντιστρέφονται τοῦτου ἦτοι 20. Τὸ ἔξελ-
θεῖναι γραφὲν πιθανώτατα σύτιας ὑπὲν αὐτοῦ τοῦ συντάξαντος τὸ σουλτανικὸν ἑγγράφον
οὗτε εἰς ἔξελθεῖν οὗτε εἰς ἔξελθεῖν πρέπει νὰ μεταβληθῇ ἥγουν

τε γῆς ἢ καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ φύξωσιν ὑποστρέψαι εἰς τινὰ χώραν καὶ διακράτησιν τῆς ἡμετέρας σουλτανικῆς ἔξουσίας καὶ δέξωνται αὐτοὺς οἱ ὑπὸ την ἡμῶν ἔξουσίαν ἀνθρώποι, νὰ ἀντιστρέφωνται οἱ ἀνθρώποι καὶ τὰ κατευρεθέντα αὐτῶν πράγματα πρὸς τὸ μέρος τοῦ 5 ὑψηλοτάτου ῥηγὸς κατὰ τὸ ἀνυστέρητον. Τὸ αὐτὸ μέλλει ποιεῖν καὶ ὁ δηλωθεὶς ἥρξ. Ἐάν δὲ πολλάκις φύξη θλασθῆναι καράβιον κατὰ θάλατταν, καὶ κινδυνεύσῃ, ἢ ἔτερον ξύλον πλευστικὸν ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς διακρατήσεως τοῦ ὑψηλοτάτου ῥηγὸς ἐπὶ τῇ διακρατήσει τῆς σουλτανικῆς μου ἔξουσίας, νὰ ἀντιστρέφωνται οἱ ἀνθρώποι καὶ τὰ 10 κατευρεθέντα πράγματα αὐτῶν μέχρι τῆς ἀληθείας πρὸς τε τὸν ὑψηλοτάτου ῥῆγαν καὶ πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τὰ ὅμοια μέλλει ἐκπληροῖν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει καὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δηλουμένων συμφωνιῶν.

Τούτων δὲ οὕτως ἔχόντων, ἡ σουλτανικὴ ἔξουσία μου σὺν τῷ ὑψηλοτάτῳ ῥηγὶ τῆς νήσου Κύπρου ὄφειλομεν φυλάττειν τὰς ἐνταῦθα δηλουμένας συμφωνίας ἀπαραθρούστους κατὰ τὸ ἀναμφίβολον. Εἰς γοῦν βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἡ παροῦσα ἀπόδειξις τῆς ἡμετέρας σουλτανικῆς ἔξουσίας ἔχετεθη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἴνδικτιώνος [εἰ] τοῦ „ψκε‘“ ἔτους, ἐν φαντασματικῷ τοιαύτην ἐπεισημάντο.

Τοιοῦτο τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ γλῶσσα τῶν τοιούτων γραμμάτων. Πλὴν δὲ τῶν καθ’ ἔκαστον, τὰ ἐξ αὐτῶν ἔξαγόμενα ιστορικὰ πορίσματα εἶνε ἔξαιρέτως σπουδαῖα καὶ πλουτιζουσι κατὰ τρόπον ἀπροσδόκητον δσα γινώσκομεν περὶ τῆς ιστορίας τῶν Λουσινιανῶν ἐκ τοῦ ἀλλως ἀξιολογωτάτου ἔργου τοῦ Mas Latrie. Αἱ φίλιαι ἔκειναι σχέσεις μεταξὺ τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου καὶ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰχονίου συνεσφίγγθησαν προφανῶς ἐν πνεύματι ἔχθρικῷ πρὸς τοὺς Ἑλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνῆκεν ἦδη ἀπὸ δώδεκα

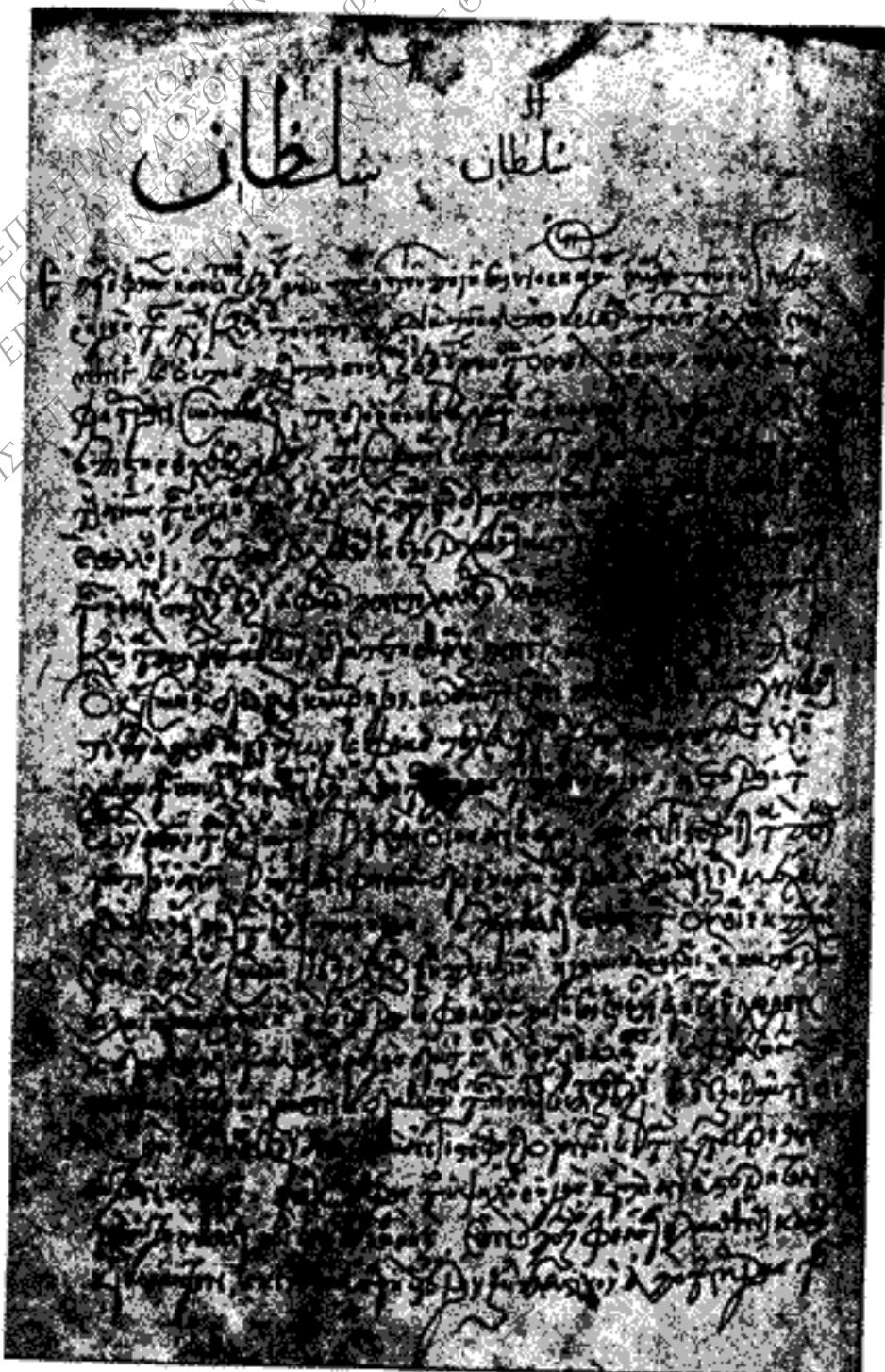
1. θάλασσαν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφίντος θαλάσσης	2. δέξονται
3 (καὶ 9). ἀντιστρέφονται	4 (καὶ 10). κατ’ εὔρεθεντα
ρυποῖ	5. ἀνύδτε-
6. φθάσειν	7. κινδυνεύσει
19. εἰ προειθηκα ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι κενοῦ	15. ὀφειλωμεν
	17. γ οῦν
	20. ἐπεισημάντο

ἐτῶν εἰς τοὺς Λατίνους. Ἐκ δὲ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν, αἵτινες ἰδρύθησαν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς παρὰ τὸν Βόξπερον πρωτευούσης τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἡ τῆς Νικαίας, ἥτις ἦτο ἡ ἀμεσος δεκόντες τῶν παραδόσεων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Βυζαντίου, εὑρίσκετο ἐν δυσκόλῳ θέσει μεταξὺ τῶν Λατίνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξ ἑνὸς καὶ τῶν Σελδσουκιδῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξ ἑτέρου. Τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλὴν τῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζούντος ἀνηκουσῶν χωρῶν μόνον τὰ δυτικά, τὰ πόλεις τῆς Νικαίας μέχρις τῆς Λυκίας καὶ Παρφυλίας, ἀνῆκον εἰς τοὺς Νικαῖες, τὸ δὲ μέγιστον μέρος τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου κατεῖχον οἱ Σελδσουκιδαι· τὰ δὲ δύο κράτη, τὰ τῶν Σελδσουκιδῶν καὶ τὰ τῆς Νικαίας, ἀντεπολεμοῦντο κρατερῶς. Εἰς δὲ τῶν κατὰ τῶν Σελδσουκιδῶν ἀγώνων τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου Λασκάρεως ἥγαγεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Καϊχοσρόου, τοῦ γενναίου σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. 'Αλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καϊκαούστης, ὁ αὐτὸς δὲν εἶδομεν συνθηκολογοῦντα μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ούγωνος, κατώρθωσε νάναγκάση τὸν Λάσκαριν, οὗ ἡ φυχὴ διεπνέετο χυρίως ὑπὸ μίσους ἔναντίον τῶν ἀρπάγων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νὰ γείνῃ υποτελής αὐτοῦ. Χάριν δὲ στερεώσεως τῆς ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπερισχύσεως ἔκείνης ἥθελησεν ὁ σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου νὰ συνδεθῇ διὰ δεσμῶν συμμαχίας καὶ φιλίας μετὰ τῶν Λουσιγιανῶν τῆς Κύπρου. 'Αλλως δὲ ἀμοιβαία ἀνάγκη ἦγε τοὺς νέους τούτους συμμάχους εἰς διαρρύθμισιν τῶν κατὰ τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἴδιων αὐτῶν χωρῶν. Η μετὰ τῆς Κύπρου ἐμπορία τῶν κατοίκων τῆς γείτονος Μικρᾶς Ἀσίας εἶχε γείνει πικνοτέρα ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Λουσιγιανῶν, καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν παραλίων εἶχεν ἀποβῆτη καθημερινὴ ἐν τῷ στενῷ τῆς Καραμανίας¹. 'Εκ τῶν ἀφορ-

¹ *Mas-Latrie Histoire de l'île de Chypre sous le règne des princes de la maison de Lusignan.* Ἐν Παρισίοις. 1861 Τόμ. A' σ. 173.

μῶν δὲ τούτων ἔξηγοσυνται: αἱ συνθῆκαι καὶ ἐπιστολαι, ὃν τὰ κείμενα παρετέθησαν ἀνωτέρω.

Πρέπει δὲ νῦν κατέλθωμεν ἀπὸ τοῦ χρόνου ἔκείνου ἑκατὸν τριάκοντα ερίας οὐλαῖς ἔτη, ὅπως ἀνεύρωμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ παραδόσει ἄλλο μνημεῖον τῶν σουλτάνων συντεταγμένον ἐλληνιστι. Καὶ δὴ βασιλεύοντος ἐν τῷ ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων ἀνακτηθέντι Βυζαντίῳ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, οἱ Χριστιανοὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾧ ἥρχον τότε οἱ Μαμελοῦκοι σουλτάνοι, ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς παντοίας ταλαιπωρίας καὶ κινδύνους, ἐπαγομένους εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν. Τὰ δὲ δεινὰ ἀπέβαινον ὁσημέραι μεγαλείτερα, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ πατριαρχεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας διεσαλεύετο ὑπὸ ἐμφυλίων ἔριδων. Καὶ ὁ μὲν νόμιμος πατριάρχης Λάζαρος, στερηθεὶς τῶν δικαιών αὐτοῦ καὶ ἔξωσθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Γερασίμου, ἐγένετο τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς προέβη εἰς τὴν ἀποστολὴν πρεσβείας πρὸς τὸν σουλτάνον, ἐνα τῶν ἐφημέρων διαδόχων τοῦ ἐν ἔτει 1341 θανόντος Ἐν-Ναζίρ, δεόμενος αὐτοῦ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἔξωσθέντα πατριάρχην εἰς τὸν οἰκετον θρόνον καὶ ἀπαλλάξῃ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τῶν διωγμῶν οὓς οφίσταντο. Ἡ δὲ πρεσβεία αὗτη, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Μανουὴλ Σεργοπούλου καὶ τοῦ ἐκπτώτου πατριάρχου Λαζάρου, ἔγεινε δεκτὴ μετὰ μεγάλης εὐμενείας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, ἀποδόντος τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας εἰς τὸν Λάζαρον καὶ ὑποσχεθέντος νὰ δώσῃ τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς, δπως οἱ Χριστιανοὶ προσκυνηταὶ τοῦ Παναγίου τάφου οὐ μόνον ἀπαλλαγθῶσι πάσης ταλαιπωρίας, ἀλλὰ καὶ προστατεύωνται. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς, δεστις, ὡς γνωστὸν, δὲν ὑπῆρξε μόνον αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ καὶ ιστορικὸς αὐτοῦ τῶν διακεκριμένων, παρέθηκεν ἐν τῇ ιστορικῇ αὐτοῦ συγγραφῇ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου πεμφθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐν ἔτει 1349.

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΜΗΡΑ ΚΑΪΚΑΟΥΣΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΟΥΓΩΝΑ ΛΟΥΣΙΝΙΑΝΟΝ
'Ἐν τῷ Παλατίῳ κόδιοι 367 φ. 163θ.

E.Y.Δηλς Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ο Καντακουζηνός έτάσσετο, ως άλλως σχεδὸν πάντες οι σύγχρονοι πεζογράφοι του Βυζαντίου, εἰς τοὺς γράφοντας τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν. Άλλὰ τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ σουλτάνου παρατίθεται ἐν τῇ δημώδει. Ούδεις δὲ λόγος θὰ υπῆρχε νὰ περιληφθῇ τοιούτο μνημεῖον ἐν τῇ ιστορικῇ συγγραφῇ τοῦ Καντακουζηνοῦ, θῆτις ἀπηχεῖ τὰς γλωσσικὰς ἀναμνήσεις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ἂν δὲν ἦτο πιστὸν ἀντίγραφον αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου τῆς σουλτανικῆς ἐπιστολῆς τῆς ἀποκειμένης ἐν τοῖς αὐτοχρατορικοῖς ἀρχείοις. Κατὰ ταῦτα τὸ γράμμα τοῦτο δὲν εἶναι μόνον ἀξιον λόγου ὑπὸ ἔποψιν ιστορικὴν, ἀλλὰ καὶ ως μνημεῖον περιφανὲς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰώνος, οἷαν λαλουμένην τότε ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἐλλησι τῆς Ἀνατολῆς ἔγραψε καὶ δι γραμματεὺς τοῦ Μαμελούκου σουλτάνου τῆς Αιγύπτου.

Τῆς μακρᾶς ταύτης ἐπιστολῆς¹ παραθέτω ἐνταῦθα μικρὸν μέρος:

Πάντοτε ἡ βασιλεία σου τὸ θέλημα αὐτῆς νὰ τὸ ζητῇ ἀπὸ τὴν σουλτανικὴν ἔξουσίαν μου καὶ ἀπὸ τὸ ὄσπητιόν μας τὸ ἡγιασμένον καὶ πεφωτισμένον, καὶ ως ἔχομεν πᾶσαν δύναμιν νὰ πληρῶμεν τὴν ἀγάπην τῆς βασιλείας σου, καὶ καθὼς εὑρίσκετο τῶν προγόνων τῆς βασιλείας σου μετὰ τῶν προγόνων τῆς σουλτανικῆς ἔξουσίας μου, καὶ καθὼς ἐπληροῦτο ἡ ὅρεξις τῶν βασιλέων τῶν προγόνων τῆς βασιλείας σου ἀπὸ τῆς αὐθεντίας μας, καὶ ηὐχαριστούν μας πάντοτε ἔκεινοι, καὶ ἐπεμπαν εἰς τὴν ἡγιασμένην αὐλήν μας, καὶ συνετύγχανάν μας, οὕτως πάλιν νὰ εὐεργετῆται ἡ ἀγάπη τῆς βασιλείας σου καὶ νὰ πληροῦται ἡ ὅρεξις αὐτῆς ἀπὸ τῆς αὐθεντίας μας. Καὶ διότι ἀπεκόπη καὶ ἐμάχρυνεν ἡ συνήθεια ἐκείνη, ἀπεστάλη ἡ γραφὴ αὐτῇ ἀπ' ἡμᾶς νὰ ἀναγνωσθῇ ἐμπροσθεν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, εἰς ἐπαινὸν τῆς προτέρας φιλίας καὶ εἰς παρακίνησιν τῶν ζητημάτων, διτι πάντοτε μετὰ χαρᾶς νὰ ἔναι πεπληρωμένα, καὶ περισσότερα νὰ γίνωνται, καὶ τὸ ἥλθεν ἀπ' ἵσσες εἰς τὸν πλατυσμὸν τῆς καλοσύνης μας τὸν γλυ-

¹ Καντακουζηνός, Ἰστοριῶν ἔκδ. Βόνης Τόμ. Γ' σ. 94-99.

κύτατον, νά το δεχώμεθα με τὴν καλογνωμίαν, καθὼς τὰ ἐδεξάμεθα και τῷρα καλλὰ ἄπο τὰ χέρια τοῦ ἀποκρισιαρίου τῆς βασιλείας σου τοῦ ἀρχοντος τοῦ Μανουὴλ, καὶ παρελάθομεν αὐτὰ μετὰ εἰρήνης, καὶ ἔγνωρίσαμεν τὸ ἔγγραφεν ἡπέσω.

'Αλλὰ, καίτοι ἡ Ἑλληνικὴ ἔχρησίμευσε, καθ' ἀ εἰδομεν, ὡς ἐπισχημός γλῶσσα τῶν Ἀράβων. Σελδουκιδῶν καὶ Μαμελούκων σουλτάνων, εἶνε λυπηρὸν, δτι κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα ἐλάχιστα μόνον ἔχομεν γράμματα ἔξελθόντα ἐκ τῶν γραφείων τῶν μωαμεθανικῶν τούτων αὐλῶν. 'Αλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα δσα περιεσώθησαν ἀρκοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς κατ' ἀλληλουχίαν καὶ ἐν διαρκείᾳ χρήσεως τῆς γλώσσης ταύτης ὡς διεθνοῦς μεταξὺ τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ μωαμεθανικοῦ κόσμου καὶ καθορισμὸν τῶν διαφόρων αὐτῆς περιόδων καὶ σταθμῶν.

Εἶνε κατὰ ταῦτα φυσικὸν, δτι μετὰ τὴν ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἑκείναις μωαμεθανικαῖς αὐλαῖς χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς ὡς ἐπισχήμου γλώσσης ἔξηκολούθησεν αὗτη νὰ χρησιμεύῃ ὡς τοι-αύτη καὶ παρὰ τοῖς Ὁθωμανοῖς Τούρκοις, δτε οὕτοι διεδέχθησαν τὴν ἀρχαιοτέραν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις μωαμεθανικὴν κυριαρχίαν πρό τε τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ πολὺν ἀκόμη γρόνον μετ' αὐτήν.

Τὰ δὲ σωζόμενα γράμματα, δι' ὃν διαπιστοῦται ἡ παρὰ τῆς Ὅψηλῆς Πύλης πρώτη χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀνέρχονται μόνον εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ δὲ, περὶ τοῦ σουλτάνου Μουράτ Β', τοῦ πατρὸς Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ, γινώσκομεν, δτι εἶχε γραμματέα Ἐλληνα, τὸν ἐξ Ἐφέσου καταγόμενον Μιχαὴλ Πύλλην. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ τὰ ἔξης ὁ χρονογράφος Δούκας· Οὗτος γὰρ δ Πύλλης ἦν ἐξ Ἐφέσου, Ῥωμαῖος γένει, τὸ σέβας Χριστιανὸς, τὴν ἀγχηρ ἐξ εὐγενῶν τῆς αὐτῆς πόλεως, τὴν τέχνην καὶ τὸ ἐπιτή-

δενμα γραφεὺς ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ ἡγεμόνος (τοῦ Μουράτ) ἐν γράμμαισι ψωαῖκοῖς καὶ ἀραβικοῖς, τὴν πρᾶξιν καὶ τὸν τρόπον δύσχρηστος, λάγυος, ασωτος καὶ παυβέβηλος. Οὗτος, συνὼν τότε τῷ τυράννῳ, παρέδωκαν αὐτὸν λέγοντες, ὃν οὗτος ὁ Πόλλης ἔγραψε τότε τῷ βασιλεῖ πῶς ὁ Θεολόγος μέλλει προδοῦται τὴν πόλιν, καὶ παρ' ἐκείνον τοῦ μηνύματος ἀπέθανεν ὁ Κόραξ. Δεσμώσαντες οὖν τοῦτον καὶ βασανίσαντες ἀνηλεῶς ἦν γὰρ μοιρίδς παρὰ πάτιων ὑστερού πνοκαῦτὴν ἀράφαντες παρέστησαν ἐν αὐτῇ τὸν ἄθλιον, καὶ ἐρωτήσαντες εἰ βούλεται ἔξομόσαι τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν, οὐθῆσται, εἰ δὲ μὴ, τὸ πῦρ δαπανῆσαι. Τότε ὁ πρὸ τῆς ἀρνήσεως Τοῦρκος κατὰ τὰς πρᾶξεις ἥρνήσατο, καὶ περιέτεμον αὐτὸν πομπεύσαντες. Μετὰ χρόνους δὲ ἵκανοὺς τὴν ψυχὴν ἀπέρριψεν, ἐν τῇ διολογίᾳ ταύτῃ τῇ ἀπαισίᾳ δοὺς τὸ τέλος¹.

Άλλως δὲ δὲν εἶνε ἀπίθανον, δτι αὐτὸς ὁ Μουράτ ἐλάλει τὴν Ἑλληνικὴν δι' ἄλλους τε λόγους καὶ λαμβανομένου ὑπ' ὅφιν, δτι μία τῶν γυναικῶν αὐτοῦ κατήγετο ἐξ Ἑλλήνων. Ήτο δὲ αὕτη Μαρία ή Θυγάτηρ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Γεωργίου Βράγχοβιτζ καὶ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζούντος Καλοϊωάννου, η ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγομένη Κυρά Μάρω².

Άλλὰ περιηλθον μέχρις ἡμῶν γράμματα τοῦ Μουράτ Ἑλληνικά; Ἐν τῷ ἡπειρωτικῷ χρονικῷ τῷ φερομένῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μιχαήλ Νέποτα τοῦ Δουκὸς ἔχομεν ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν πεμφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τούτου εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ίωαννίνων, δι' ἣς παρώρμα αὐτοὺς εἰς παράδοσιν. Σώζονται δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δύο κείμενα, ἀτινα παραθέτω ἐνταῦθα ἀπέναντι ἀλλήλων.

¹ Δούκα Ἰεδ. Βόνης σ. 186, 14- 187, 6.

² Ἱερὸς Νέου Ἑλληνομυγμονος Τόμ. Δ' σ. 441.

A.

Βασιλεὺς Μουράτ¹ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, γράφω εἰς τοῖς τοὺς Ἰωαννίτας, καὶ σᾶς αὐτοῦ οὐλεύω νὰ ἔλθεστε θεληματικῶς νὰ μου παραδώσητε τὸ κάστρον σας καὶ νὰ με προσχυνήσετε διὰ βασικέαν σας, διὰ νὰ μὴ με κινύστε εἰς θυμὸν μέγαν καὶ ἐλθω ἵναντιον σας μὲ τὰ στρατεύματά μου καὶ πάρω τὸ κάστρον σας μὲ τὸ σπαθί μου. Καὶ τότε θέλετε πάθει τὰ ὅσα ἐπαθαν καὶ τὰ λοιπὰ κάστρη, ὅποῦ θεληματικῶς δέν με ἐπροσκύνησαν, καὶ ἰκατακόπησαν μὲ τὸ σπαθί μου καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν μου ἐσκλαβοθησαν, καὶ Ἀνατολὴ καὶ Δύση ἐπωλήθησαν¹. Καὶ ὄρκον ἀναμεταξύ μας νὰ ποιήσωμεν, ὅτι νὰ μὴν σας ἕνγάλω ποτὲ ἀπὸ τὸ κάστρον σας, καὶ ἵσεις πάλιν νὰ μὴν φανῆτε ἐπίβουλοι καὶ τῆς βασιλείας μου ἀπειθεῖς πώποτε.

B.

Μουράτ βασιλεὺς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας. Ἐθεραιώθητε ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς νίκας καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν προγόνων μου, ὅτι ὁ θεὸς δὲν ἔβαλεν εἰς τὸ βασιλεῖον μου σύνορα καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του ὑπέταξα ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ αὐτὴν σχεδὸν τὴν Δύσιν· ὅτι ἔξω ἀπὸ τὰ βουνά σας ὅλοι μ' ἐπροσκύνησαν. Σᾶς παρακινῶ λοιπόν, πρὶν δοκιμάσητε τὰ ὄλεθρα τοῦ πολέμου τέλη, πρὶν ιδῆτε τὸ χίμα πολλῶν ἀναιτίων χυνόμενον ἀδίκως, νὰ με παραχωρήσητε τὴν πόλιν σας, ἢν θέλητε νάποφύγητε τὸν ἀφανισμὸν αὐτῆς καὶ ὅσα ἄλλα ἀπειθεῖς καὶ σκληροτράχηλοι ἐπαθαν, κατακοπέντες ἀπὸ τὸ σπαθί μου ἢ πωληθέντες ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μου αἰχμάλωτοι εἰς Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν. Σᾶς ὑπόσχομαι, ἃν με προσχυνήσητε, πίστεις ἐνόρκους. Ἕγὼ μὲν νὰ μὴ σᾶς ἕγνάλω ποτὲ ἀπὸ τὸ κάστρον σας, ἵσεις δὲ νὰ μὴ φανῆτε ἐπίβουλοι καὶ ἀπειθεῖς τῆς βασιλείας μου. Προέξατε μήπως ἀποβάλλοντες τὸ ζήτημά μου, δὲν ἔχητε πλέον οὐδὲ καιρὸν νὰ μετανοήσητε.

'Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀνατυπώσει ἐπηγνώρθωσα ἐνιαχοῦ τὴν ὄρθογραφίαν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς διασκευαῖς. Περιλαμβάνονται δι-

¹ ἐπωλήθησαν ἦγαφα κατὰ τὸ πωληθέντες τῆς ἀπέναντι διασπορῆς ἀντὶ του παρὰ Rouquerville ἐπελήθησαν, διπερ οὗτος μεταφράζει γαλλιστὶ sont tombées sous le sahra.